

УДК: 81:004

Эркинбаева А. М., ayzat.erkinbayeva.87@mail.ru

И. Раззаков ат. КМТУ

Мамбекова Г. И., магистрант

Эркинбаев М. А., ага окутуучу

e.m.a@iksu.kg

К. Тыныстанов ат. ЫМУ, Кыргызстан

МЕКТЕП ИНФОРМАТИКАСЫНЫН ТЕРМИНДЕРИН КЫРГЫЗ ТИЛИНЕ КОТОРУУНУН АЗЫРКЫ АБАЛЫ

Макалада мектеп информатикасынын терминдерин жана түшүнүктөрүн кыргыз тилине которуу маселеси, алардын туура которуп окутууда окуучулардын билим денгээлине тийгизген таасири каралган. Информатиканын кыргыз тилинде жарык көргөн окуу китептериндеги, окуу куралдарындагы жана методикалык колдонмолорундагы терминдердин олуттуу кемчиликтери бар. Ошондой эле информатиканын кыргыз тилиндеги терминологиясы дагы да болсо эле калыптана элек, информатикалык терминдердин жалпы колдонула турган сөздүгү аз, терминдерди кыргыз тилине которууда тартипсиздиктер жоюла элек жана такталбаган терминдер көп. Ошол себептен информатиканы кыргыз тилинде окутууда окуучулардын терең билимге ээ болуусунда жана логикалык ойлоосун өстүрүүдө кыргыз тилиндеги информатика терминдерин тартипке келтирүү жана аны өркүндөтүүнүн мааниси чоң. Кыргыз информатикалык тилин өркүндөтүү маселеси боюнча терең изилдөө жүргүзгөн, топтолгон тажырыйбаны жыйынтыктаган, анын методикасын иштеп чыккан илимий эмгекти түзүү талап кылынат.

Өзөктүү сөздөр: кыргыз тили, мектеп, информатика, терминдер, түшүнүктөр, сөз, окуу китептер, окуу куралдар, теориялык жана практикалык билим.

Эркинбаева А. М., ayzat.erkinbayeva.87@mail.ru

КГТУ им. И. Раззакова

Мамбекова Г. И., магистрант

Эркинбаев М. А., e.m.a@iksu.kg

ИГУ им. К. Тыныстанова, Кыргызстан

СОСТОЯНИЕ ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОВ ШКОЛЬНОЙ ИНФОРМАТИКИ НА КЫРГЫЗСКИЙ ЯЗЫК

В данной статье рассматривается вопрос перевода терминов и понятий школьной информатики на кыргызский язык и их влияние на уровень педагогической подготовки учащихся. Имеются серьезные недостатки терминов в учебниках, пособиях и методических пособиях по информатике, изданных на кыргызском языке. Также еще не сформирована терминология информатики на кыргызском языке. Общеупотребительные словари терминов информатики в малом количестве. В переводе терминов на кыргызский язык не устранены неточности и большое количество терминов требуют уточнений. Терминология информатики на кыргызском языке нуждается в упорядочении и усовершенствовании терминов, что в

свою очередь влияет на приобретение глубоких знаний и развитие логического мышления учащихся при обучении информатике. Требуется научно-исследовательская работа, которая обобщит накопленный опыт, разработает методологию по развитию терминологии по информатике на кыргызском языке.

Ключевые слова: кыргызский язык, школа, информатика, термины, понятия, слова, учебники, учебники, теоретические и практические знания.

*Erkinbaeva A., I. Razzakov Kyrgyz
State Technical University
e-mail ayzat.erkinbayeva.87@mail.ru*

Mambekova G., master student

Erkinbaev M., e-mail e.m.a@iksu.kg

*K. Tynystanov Issyk-Kyl State University,
Kyrgyzstan*

THE CURRENT STATE OF THE TRANSLATION OF THE TERMS OF SCHOOL INFORMATICS INTO THE KYRGYZ LANGUAGE.

This article discusses the issue of translating the terms and concepts of school informatics into the Kyrgyz language, and their impact on the level of pedagogical training of students. There are serious shortcomings in the terms in textbooks, manuals and methodological manuals on informatics published in the Kyrgyz language. Also, the terminology of informatics in the Kyrgyz language has not yet been formed. There are few commonly used dictionaries for computer science terms. In the translation of terms into the Kyrgyz language, inaccuracies have not been eliminated and many terms have not been clarified. That is why it is important to organize and improve computer science terms in the Kyrgyz language in order to improve the deep knowledge and logical thinking of students when teaching computer science in the Kyrgyz language. In the Kyrgyz language, it is required to create a scientific work that conducts an in-depth study of the issue of improving informatics, summarizes the accumulated experience, and develops its own methodology.

Keywords: *Kyrgyz language, school, computer science, terms, concepts, words, textbooks, textbooks, theoretical and practical knowledge.*

Азыркы учурда информатика илим катары калыптанып, өнүгүү багыттары аныкталып, мектептик курстарда, жогорку окуу жайларында окутулуп жаткандыктан, информатиканын терминдерин кыргыз тилине которуу, кыргызча окуу китептерин жана куралдарын жазуу – учурдун талабы, ошондой эле көйгөлүү маселелеринин бири.

«Термин» түшүнүгүнө токтоло кетели. Жалпы түшүнүктөр аркылуу терминдер билимдин жана ишмердүүлүктүн өзгөчө чөйрөлөрү менен байланышкандыктан, алар бул тармактарды изилдеген бардык илимдер сөзсүз түрдө алектене турган объект болуп саналат. Бул илимдердин ичинен, биринчи кезекте, табигый, техникалык жана коомдук илимдерди аташ керек, алардын изилдөө предметине тиешелүү атайын түшүнүктөр илимий-техникалык, экономикалык, коомдук-саясий терминдер менен, ал эми түшүнүктөр системасы терминдер системасы менен белгиленет.

Ошондой эле терминдер системасы методологиялык илимдерди (философия, логика, семиотика, кибернетика, жалпы системалар теориясы) жана билимдердин тармак аралык чөйрөлөрүн (мисалы, математика, информатика, экология) бириктирет. Бардык бул илимдер, илимий тармактар жана билим тармактары конкреттүү илимий жана жалпы илимий түшүнүктөр жана категориялар менен иштешет, алар, өз кезегинде, атайын же жалпы илимий терминдер менен да белгиленет. Терминология бул өндүрүштүн, техниканын, илимдин, искусствонун, коомдук турмуштун жана ушу жөнүндөгү илимдердин терминдерин изилдейт. Демек, терминология – көз карандысыз илимий тармак. Терминдер дегенибиз теориялардын жана концепциялардын илимий аппаратынын элементтери болуп эсептелет, ошондой эле билим жана ишмердүүлүктүн, таанып-билүүнүн каражаттары менен бирге, илимий аспаптардын жана жабдуулардын, энчилүү аттардын, символдордун, индекстердин, формулалардын, схемалардын аталыштары да болушу мүмкүн.

Терминдерге ар түрдүү окумуштуулардын берген аныктамаларына токтоло кетели: Авторлору А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева болгон «Жалпы терминология. Теория маселелери» деген китепте терминге мындай аныктама беришет: «...ар кандай дисциплиналардын өкүлдөрү үчүн термин конкреттүү түшүнүктөр жана идеялар менен байланышат, ошондой эле термин бирдей эмес көлөмдөгү мазмуну менен мүнөздөлөт жана башкача да аныкталат» [8]. Ал эми А. А. Реформатский «Тил илимине киришүү» деген эмгегинде: «Терминдер – бул так бир арналыштын алкагындагы өзгөчө сөздөр, ошондой эле терминдер ар кандай предметтердин жана кубулуштардын аталышындагы бир маанилүүлүк жана тактык сыяктуу өзгөчөлүгү менен мүнөздөлгөн сөздөр жана сөз айкаштары болуп саналат» деген аныктама берет [7]. Дагы бир лингвист-окумуштуу Я. А. Климовицкий «Түрдүү типтеги сөздүктөрдөгү терминдерге аныктама берүү маселелери» деген китебинде төмөндөгү аныктамага токтолот: «Терминдер – бул тилдик белгилери илим менен техниканын белгилүү тармагындагы түшүнүктөрдүн жана аныктамалардын бүтүндөй системасындагы ылайыктуу түшүнүктөр менен байланышкан сөздөр же сөз айкаштары» [3]. Терминология боюнча дагы бир адис С. В. Гринев-Гриневиц «Терминологияга киришүү: окуу куралы» деген аталыштагы эмгегинде: «Термин деген техникалык же илимий тилде өзгөчө түшүнүктөрдү эң так жана өзгөчө билдирүү үчүн түзүлгөн сөз же сөз айкаштары болот жана бул сөздөрдүн милдети атайын предметтерди белгилөө болуп эсептелет», - деп белгилейт [1].

Ошондой эле терминология боюнча көрүнүктүү окумуштуу В. П. Даниленко «Терминологияны стандартташтыруунун лингвистикалык

аспектиси: окуу куралы» деген эмгегинде мындайча токтолот: «Термин – тиешелүү терминологиялык мааниге ээ болгон белгилүү бир жасалма же табигый тилдин сөзү же сөз айкашы» [2].

Терминдин жогорудагы аныктамаларынан кийин илимий техникалык терминдер үчүн болгон талаптарга токтололу. Д. С. Лотте «Илимий-техникалык терминологияны түзүүнүн негиздери» [5] деген фундаменталдуу эмгегинде илимий техникалык терминдердин талаптарын мындайча мүнөздөйт: бир маанилүүлүк, жөнөкөйлүк, кыскалык, жүйөөлүү далилдүүлүк, системалуулук. Азыркы тил илиминде активдүү талкууланып жаткан терминдин эң маанилүү касиеттеринин бири – системалуулук. Терминдин системалуулугу терминдин жана терминологиянын эң маанилүү касиеттеринин бири болуп саналат жана терминологиялык түшүнүктөрдү изилдөө алар кирген системанын алкагында жүргүзүлүшү керек. Терминологиянын системалуулугунун башкы негиздемеси анын мазмунунун системалуулугунда жатат.

Билим берүүдө тилдик факторлордун эң чоң мааниси бар. Информатика сабагын мектептерде, кесиптик билим берүүдө жана жогорку окуу жайларында кыргыз тилинде окутууга көңүл буруу – учурдун талабы, себеби информатика сабагын классикалык предметтердин катарында кароо, компьютердин турмушубуздагы ээлеген ордун көрсөтүү – азыркы учурдун талабы. Өнүккөн мамлекеттерде информациялык технологияга ээ болуу коомдогу профессионалдуулуктун атрибутун көрсөтүп турат. Кыргыз тилинде мектеп информатикасы боюнча окуу китептердин чыга баштаганына аз гана жылдын жүзү болду. Мисалы: А. А. Беляев, И. Н. Цыбуля, Л. А. Самыкбаева, Н. Н. Осипова, У. Э. Мамбетакунов Информатика: 5-6 класс (2020); ушул эле авторлор Информатика: 7-9 класс; Орускулов Т. Р., Касымалиев М. У. Информатика. Базалык курс : Орто мектептердин 7-9-класстары үчүн окуу китеби. 3-бас. (2015), Т. Р. Орускулов, М. У. Касымалиев, А. А. Кузнецов, Л. Л. Босова Информатика: 6-класс үчүн окуу китеби (2018). Акыркы окуу китебиндеги кыргызча кээ бир терминдерге көңүл буралы. 6-класс үчүн орус тилиндеги китебинин 4-бетинде: «Процессор. Центральным устройством компьютера является процессор. Он организует приём данных, считывание из оперативной памяти очередной команды...», эми ушул эле китептин кыргызча вариантында 4-бетте: «Процессор – компьютердин борбордук түзүлүшү. Ал маалыматтарды кабыл алуу, ыкчам эстеги кезектеги команданы окуу,...». Бул жерде оперативная память деген терминдин ыкчам эс деп которулганын көрүп турабыз. Башкача айтканда, «оперативный» деген «тез, ыкчам, бат» деген түшүнүктөрдү берет, бирок сөзмө-сөз эле алып которуу ошол

«оперативная память» дегендин аныктамасына жана анын иш-аракетине дал келбейт, бул түшүнүктүн аныктамасы боюнча, информацияны тез жазууга жана окууга арналган эсти түшүнөбүз. Бул эс компьютер иштегенде гана пайда болот, компьютерди өчүргөндө ал эс жоголот, ошондуктан «учурдагы эс» деп которулушу керек. Экинчиден, компьютерде микропроцессордун эси, турактуу эс, сырткы эс деген түшүнүктөр бар. Бул эстерге «оперативная память» дегенди «ыкчам эс» деп которсок, бул «тез эстен» да тезирээк болгон микропроцессордун да эси бар, аны кандайча түшүнөбүз? Ошондуктан «оперативная память» дегенди «учурдагы эс» деп которсок, мааниси да, колдонулушу да боюнча абдан ылайык келет.

Ушул эле китептин 7-бетинде «Персональный компьютер (ПК) – компьютер многоцелевого назначения, предназначенный для работы одного человека (пользователя),...» деген аныктаманы карайлы. Кыргызча вариантында: «Персонал компьютер (ПК) – бир адамдын (колдонуучунун) түрдүү максаттагы жумуштарына багытталган,...» деп которулган бул жерде персонал деген термин которулбай калган, орусча аныктамасында ачык эле бир адам үчүн арналганы айтылып жатпайбы, ошондуктан *персональный компьютер* терминин мааниси боюнча *жеке компьютер* деп которгонубуз талапка ылайык. Ошол эле 7-бетте: «*материнская плата* – к ней подключены все остальные устройства системного блока; через материнскую плату происходит обмен информацией между устройствами, их питание электроэнергией», кыргызча котормосунда: «*энелик (башкы) плата* – буга системдик блоктун бардык түзүлүштөрү туташкан; энелик плата аркылуу түзүлүштөр арасында информация алмашуу жүрөт жана электр энергиясы менен жабдылат», - деп жазылып турат. Биздин оюбузча, информатика илиминин техникалык каражаттар бөлүгүндө көп кезигүүчү «материнская плата» деген терминди «энелик плата» деп сөзмө-сөз которуп жүрүшөт. Бул термин компьютердин негизин түзөт, б. а., интегралдык схемалар, микропроцессор жайгашкан такта, ошондуктан «негизги такта» же «башкы такта» деп которулганы талапка ылайык. Ошол эле бетте CD, DVD (дисковод жана чогулткуч) оптикалык дисктерге жазуу/окуу түзүлүшү. Дисковод – диск салгыч деп которсок, мааниси так болор эле. Ушул эле китептин 13-бетинде: «Операциялык система (ОС) – бул компьютердин бардык түзүлүштөрүнүн биргелешип аракеттенишин камсыз кылуучу жана колдонуучуга компьютердин ресурстарына жеткенге мүмкүндүк берүүчү программалар комплекси». Бул сүйлөмдө эки мүчүлүштүк бар: биринчиси, «жеткенге» деген сөздү «иштеткенге» деп алмаштырыш керек, колдонуучу компьютердин ресурстарына карай жүгүрүп баратты беле. Экинчиси – *операциялык система (ОС)* деген термин. Бул терминди башка окуу китептеринде «иштетүү системасы»,

«амалдар системасы» деп которуп жүрүшөт, биринчи которуу мааниси жагынан жакыныраак болгону менен, так маңызын бербейт, ал эми экинчи которуу сөзмө-сөз которулуп калган, формасы, мааниси жана маңызы жагынан да төп келбейт. «Операционная система» дегенди «аракеттер системасы» деп которсок, бул терминдин аныктамасына да, маани-маңызына да абдан ылайык келет. Себеби бул система компьютердин ички жана сырткы түзүлүштөрүн аракетке келтирип, башкарууну жөнгө салат. Ушул эле окуу китебинин 16-бетинде колдонмо программаларга аныктама берилген, адегенде орусча аныктамасын келтирели: *«Программы, с помощью которых пользователь может работать с разными видами информации, не прибегая к программированию, принято называть прикладными программами или приложениями»*. Эми кыргызча аныктамасын берели: *«Колдонуучу программалоого көз карандысыз ар кандай информациялардын түрлөрү менен иштей ала турган атайын багытта жазылган программа колдонмо (прикладдык) программалык жабдылыш же тиркеме деп аталат»*. Бул жерде, биздин оюбузча, «көз карандысыз», «атайын багытта жазылган программа» деген сөздөр окуучуларга суроо туудурушу мүмкүн. Төмөндөгүдөй аныктамасын сунуштайбыз: *«Колдонуучу программалоону колдонбостон, информациялардын ар кандай түрлөрү менен иштей ала турган программаларды колдонмо (прикладдык) программалар же тиркемелер деп атайбыз»*. *Колдонмо (прикладдык) программалардын жыйындысын колдонмо программалык жабдылыш же тиркемелер деп атайбыз»*. Биздин оюбузча, бул китептин (Т. Р. Орускулов, М. У. Касымалиев, А.А. Кузнецов, Л.Л. Босова Информатика: 6-класс үчүн окуу китеби. 2018), жакшы жактары да көп, алсак, информация терминин котормосу жок беришкен. Информация кээ бир китептерде маалымат болуп которулуп жүрөт. Биздин оюбузча, информация термини информация болуп эле колдонулганы жөндүү, себеби интернационализм принциби боюнча Европа өлкөлөрүндө да, орус тилинде да «информация» информация эле болуп колдонулууда. Кыргыз терминологиясында биз мындай, которбой түздөн-түз колдонуудан качпашыбыз керек. Жогорудагы информация термини эл аралык термин болгондуктан жана кыргыз илим, билимине терең сиңип калгандыктан, которулбай эле информация деп окутуу билим берүүнүн сапатын төмөндөтпөйт.

Кийинки окуу китептерин карайлы (Информатика. 5-6-класс /А. А. Беляев, И. Н. Цыбуля, Л. А. Самыкбаева, Н. Н. Осипова, У. Э. Мамбетакунов. 2-басылыш. -Бишкек, 2020. - 205 б.; И. Н. Цыбуля, Л. А. Самыкбаева, А. А. Беляев ж. б Информатика: 7-9-класс: - Бишкек, 2020. - 205 б.). Аталган окуу китептери КР жалпы билим берүүчү мектептердин 5-9-класстары үчүн «ИНФОРМАТИКА» предметинин

предметтик стандартына – Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2019-жылдын 17 июлундагы №866/1 буйругу менен бекитилген стандартка – ички мазмуну толук ылайык келет. Бирок орус тилинен которгондо, терминдердин котормолорунан мүчүлүштүктөр кеткен. Мисалы, окуу стандартынан көчүрмө келтирели: Мазмундук багыттар. Информатика предметин окуп-үйрөнүүдө жогоруда аталган компетенттүүлүктөрдү калыптандыруу максатында төмөнкүдөй мазмундук багыттар ишке ашырылат:

- Информация жана информациялык процесстер;
- Компьютер жана программалык камсыздоо (ПК);
- Коммуникациялык технологиялар жана информациялык коопсуздук;
- Программалоо.

Жогорудагы эки китептин мазмундук багыттары толук стандартка дал келет, бирок терминдер информация – маалымат, информациялык процесстер – маалыматтык процесстер делип которулган. Ушул эле китептин 8-класстар үчүн окуу материалдарын карасак, 75-беттеги «База данных» деген тема «Маалыматтар базасы» деп которулган, демек, данных терминин информация деп түшүнсөк болобу деген мыйзам ченемдүү суроо туулат. Биз данные же данных терминдерине төмөндөгүдөй ой жүгүртөлү. Кыргыз тилиндеги информатика боюнча кээ бир китептерде данные – берилиштер деп которуп жүрүшөт, ушул жерде данные сөзүнүн которулушуна токтоло кетели. К. Юдахиндин «Орусча-кыргызча сөздүгүндө» «данные» деген сөз маалыматтар деп которулган, бул котормо мааниси жагынан да так, таамай жана туура жатык тилде берилген, ал эми жогорку окуу куралында сөзмө-сөз которулуп калган. Бул сөз катышкан сүйлөмдөрдү талдайлы, мисалы, «Данные студента» деген сүйлөмдө «берилиш» деген терминди колдонсок, «Студенттин берилиши» же «Студент жөнүндө берилиш» деген түшүнүксүз котормо келип чыгат. Эгерде «маалымат» терминин колдонсок, «студенттин маалыматы» же «студент жөнүндө маалымат» түшүнүктүү болот. Ушундай эле «данные об объекте», «берилиш» терминин колдонсок, «объект жөнүндө берилиш» жакшы түшүнүктү бербейт, ал эми «объект жөнүндө маалымат» десек, ыңгайлуу да, түшүнүктүү да болот. Биз терминдер сөзмө-сөз которулбай, ошол термин жайгашкан сүйлөмдүн мааниси же термин колдонулуп жаткан окуянын же кубулуштун же иш-аракеттердин маанисине жараша которулушу керек деп эсептейбиз.

Илимдин, техниканын, технологиянын, экономиканын, адабияттын, маданиятын жана искусствонун түшүнүктөрүн атоо үчүн колдонулуучу сөздөр жана сөздөрдүн тизмеги термин деп аталат. Термин түшүнүгү чыныгы дүйнөнүн көрүнүштөрүнүн, кубулуштарынын жана

объектилеринин касиеттерин, белгилерин жана формаларын чагылдырган илимий түшүнүктөр менен айкалышып турат. Түшүнүктөр жана терминдер сөздөр менен берилет. Илимий техникалык билимдердин ар кандай системасы да сөздөр менен берилгендиктен, ал системадагы түшүнүктөр менен терминдерди синонимдик сөздөр аркылуу туюнтуудан качуу керек. Билимдерди түшүнүктөр жана терминдер менен каныктырбай туруп, аларды өнүктүрүү мүмкүн эмес. Ой-пикирди сөз менен туюнтканга чейин бизде түшүнүктөр элес-булас гана болот, биздин оюбуз сөз менен туюнтулганда гана, терминдер менен бекемделгенде гана биз берүүчү түшүнүктөр бүткөн мүнөзгө ээ болот. Аң-сезимибиздеги бүдөмүк ойлорду сөз менен туюнтканда гана, ага түшүнүк бергенде гана жана аны термин аркылуу туюнтканда гана илимий чөйрөдө ордун таап, өнүгүп кете алат. Илимдердин системасы жалаң гана терминдердин жыйындысынан турбастан, алар аркылуу туюнтулган түшүнүктөрдүн курамынан да турат. Башка тилдердеги терминдерди туура жана так которуу билим берүүнүн көйгөйлөрүнүн бири болуп саналат. Таамай которулган же туура түзүлгөн жана өз убагы, орду менен колдонулган терминдер окуучулардын билим денгээлин жогорулатып, окуу материалдарын сергек өздөштүрүүсүнө жардам берип, окутуунун логикалык байланышын бекемдейт. Окуу материалдарындагы терминдердин жөнөкөй, жатык тилде берилиши окуучулар тарабынан аларды эсте тутууга, жеңил айтууга жана өздөштүрүүгө ыңгайлуу болор эле.

Азыркы учурда информатика илим катары калыптанып, өнүгүү багыттары аныкталып, мектептик курстарда, жогорку окуу жайларында окутулуп жаткандыктан, информатиканы кыргыз тилине которуу, кыргызча окуу китептерин жана куралдарын жазуу – учурдун талабы, ошондой эле көйгөлүү маселелеринин бири. Информатиканын түшүнүктөрүн жана терминдерин кыргыз тилине которууда чоң мүчүлүштүктөрдү кетирүү орун алууда. Кайсыл гана билимдерди албайлы, алар терминдерден гана түзүлбөстөн, алар аркылуу туюнтулган түшүнүктөрдөн да турат. С. М. Мусаевдин «Кыргыз математика тилин өркүндөтүүнүн маселелери» деген илимий эмгегинде терминдерди кадимки сөздөрдөн айырмалап турган негизги белгилерин көрсөтүү менен жалпы терминологиянын принциптерин берген. Ушул эле илимий эмгекте кыргыз математикалык терминологиясын түзүүнүн принциптери да эң сонун изилденип, түшүнүктөрдү жана терминдерди которуунун мыкты ыкмалары берилген. Информатиканын түшүнүктөрүн жана терминдерин изилдеген мыкты илимий эмгектер азырынча чыгарыла элек. Кыргыз информатикалык терминологиясын түзүүнүн принциптерин жана которуунун маселелерин жолго коюу – азыркы учурдун көйгөйлүү маселелеринин бири. Информатиканы мектептерде, орто жана жогорку окуу

жайларында окутууда кыргыз тилинде жазылган окуу китептери жана окуу куралдары аз санда. Жогорку окуу жайларында информатика боюнча кыргызча окулган лекциялардын дээрлик бардыгы орусча окуу китептеринен ар бир лектордун дараметине жараша которулуп окутулуп жатат. Информатиканын түшүнүктөрүн жана терминдерин которуунун принциптери жана жолдору азырынча иштелип чыга элек. Кыргыз информатикасынын терминдерин түзүүдө кыргыз тилинин мүмкүнчүлүктөрүн жана эне тилибиздин ички ресурстарын пайдалануу, анын илим жана билимдер тармактарындагы терминдерди кыргызчалоого багыттоо – татаал иштердин бири. Себеби шаарда жашаган кыргыздар эмес, айыл жериндеги кыргыздар да эне тилибизди турмуш-тиричиликтин денгээлинде гана билип калдык, которууда нукура кыргыз сөздөрүн, ошондой эле таамай, так маанилерди берүүчү байыркы кыргыз сөздөрүн унуттук. Ошол сөздөрдүн базасы (жыйындысы) түзүлүп жана илимий жактан иликтенип, илимий техникалык котормолордо колдонсо, жакшы болмок.

Түшүнүктөрдү жана ага ылайык келген терминдерди окуп-үйрөнүү ар бир предметти окутууда милдетүү болуп саналары түшүнүктүү. Студенттердин жана окуучулардын эсинде ар бир термин менен кандайдыр бир белгиленген ой-пикир, маани, түшүнүк берилүүгө тийиш. Терминдерди орду менен пайдалануу туура жана маданияттуу сүйлөөнүн негизги шарты болуу менен, жаштардын терең билим окуусуна шарт түзөт. Ошондой эле информатика терминдерин жана түшүнүктөрдүн аныктамаларын кыргыз тилинде так жана таамай которуп алсак, андан кийин теориялык жана практикалык билим берүүдө сабактарды кыргыз тилинде окутууну колго алсак, техникалык илимдер боюнча кандидаттык, докторлук диссертациялар кыргыз тилинде жазылып жана корголсо, кыргыз тилин байытып, жогорку деңгээлге көтөрөт элек.

Адабияттар:

1. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминоведение : учебное пособие. - М.: Изд-во Московский лицей, 2009. - С. 287; 309.
2. Даниленко В. П. Лингвистический аспект стандартизации терминологии : учебное пособие. - М.: Наука, 2014. - 280 с.
3. Климовицкий Я. А. Проблематика определений терминов в словарях разных типов. - Л.: Наука: Ленинградское отделение, 1976. -С. 131.
4. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. - М.: Изд-во ЛКИ, 2007. - 256 с.
5. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. - М.: АН СССР, 1961.
6. Мусаев С. М. Кыргыз математика тилин өркүндөтүүнүн маселелери. - Фрунзе, 1972.
7. Реформатский А. А. Введение в языкознание. - М.: Аспект-Пресс,

2005. - С. 115.

8. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Вопросы теории. - М.: УРСС; Либроком, 2012. - С. 248.

9. Шукуров Д. Вопросы киргизской терминологии. - Фрунзе, 1954.

10. Юдахин К. К. Киргизско-русский словарь. - М., 1965.

11. Эркинбаев М. А., Абдылдаев К. К. Информатиканын терминдерин кыргыз тилине которуу маселеси жана анын окутуудагы ролу. //Известия ВУЗов Кыргызстана. - №5. -2017. Часть 1. - с.45-47

12. Эркинбаев М. А., Мукамбетова С. А. Информациялык технологияны колдонуу менен математикалык моделдөө элементтерин окутууда информатиканын кыргызча терминдеринин орду. // Вестник КГУ им И.Арабаева. - 2011. - №5.